

↳ [Achtergrond](#)

Sandwichgeneratie: zorgende mannen doorbreken rolpatronen

7 februari 2019

Miet Timmers, Eline Mechels

Onder druk van maatschappelijke evoluties moeten ook mannen meer zorgtaken opnemen. Maar kunnen en willen ze dat wel?

GEZIN | ONDERZOEK | VERMAATSCHAPPELIJKING

© Unsplash / Jack Finnigan

Sandwichgeneratie

Wie op hetzelfde moment zorgt voor een oudere en een jongere generatie en dit combineert met een job, hoort bij de sandwichgeneratie. Een werkende vrouw die zorgt voor haar pasgeboren kleinzoon en haar ouder wordende moeder, bijvoorbeeld.

‘Vrouwen nemen nog steeds de meeste zorgtaken op zich.’

Uit [internationale cijfers](#) blijkt dat zo'n 9 tot 15 procent van de volwassenen zorgt voor een jongere en oudere generatie. De meesten zijn tussen 45 en 65 jaar oud. Maar [steeds vaker](#) komen ook jongere mensen in de sandwichpositie.

Groep wordt groter

De sandwichgeneratie zal de volgende jaren groter worden.

De verhoging van de pensioensleeftijd zal ervoor zorgen dat een groeiende groep 45-plussers op de arbeidsmarkt blijft. Op dat moment worden ze geconfronteerd met hun ouders die hulp nodig hebben.

Velen van hen hebben nog kinderen in huis die bovendien langer dan vorige generaties in het ouderlijk nest blijven. Van de 55-plussers zijn er ook al heel wat grootouders die zorgen voor hun kleinkinderen, al is dat eerder sporadisch.

Druk op sandwichgeneratie

Terwijl de overheid de kaart trekt van langer werken, geeft ze ook aan dat we als samenleving de zorg voor ouder wordende ouders zelf moeten opnemen. Langer werken, gecombineerd met vermaatschappelijking van zorg, verzaart de druk op de sandwichgeneratie.

Daarom is het belangrijk om te bekijken of de maatregelen voldoende rekening houden met gender: zetten ook mannen hun schouders onder de toemende zorglasten?

Dat is niet evident. Vrouwen nemen nog steeds de meeste zorgtaken op zich, in de rol van moeder, dochter en groot-

moeder. Maar daar komt gelukkig stilaan verandering in.

Vershil tussen mannen en vrouwen wordt kleiner

De grootste ommekeer situeert zich bij de jongere leeftijdscategorieën van de sandwichgeneratie.

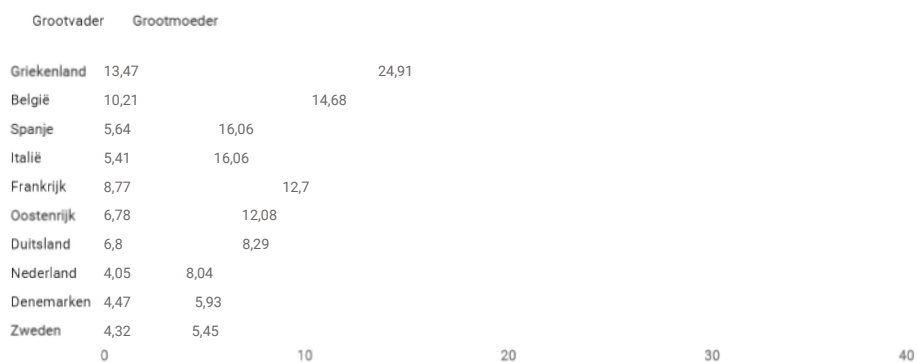
Vaders van vandaag besteden meer tijd aan kinderopvang dan de vorige generaties, zo blijkt uit [internationaal onderzoek](#). In [Vlaanderen](#) nam tussen 1999 en 2003 de tijd die vaders aan kinderopvang besteden met ruim één uur per week toe. Daarmee werd het verschil met vrouwen meteen gehalveerd.

'Langer werken, gecombineerd met vermaatschappelijking van zorg, verzwaart de druk op de sandwichgeneratie.'

En wat met de zorg voor kleinkinderen? Werkende grootouders spenderen in België, in vergelijking met veel andere Europese landen, veel tijd aan de zorg voor hun kleinkinderen (zie onderstaande tabel).

Werkende grootvaders zorgen gemiddeld 10,21 uur voor hun kleinkinderen, werkende grootmoeders 14,68 uur.

Aantal uren per week die besteed worden aan de kleinkinderen bij werkende koppels

Bron: Leopold, T., and Skopek, J. (2014), 'Gender and the division of labor in older couples: How European grandparents share market work and childcare', *Social Forces*, 93(1), 63–91.
 • Created with Datawrapper

Zorg voor ouderen

Ook in de zorg voor de oudere generatie is er een genderkloof. In 2017 nam 27 procent van de mannen en 34 procent van de vrouwen minstens maandelijks de zorg op voor een zieke of oudere persoon of iemand met een beperking.

We zien bij zowel mannen als vrouwen een stijging ten opzichte van 2009. Maar de kloof tussen mannen en vrouwen blijft nagenoeg constant, blijkt uit een studie van [Statistiek Vlaanderen](#).

Ook een [Europese studie](#) stelt vast dat in België bijna 60 procent van de hulp aan ouders opgenomen wordt door dochters. De broers blijven achter.

Verklaringen voor verschillen

Vanwaar die blijvende verschillen in de hoeveelheid zorg die mannen en vrouwen opnemen?

Ze zijn niet zomaar toe te schrijven aan persoonlijke voorkeuren. Ze hebben te maken met een complex samenspel van sociale verwachtingspatronen, gezinsbeslissingen en een overheidsbeleid dat niet altijd even genderneutraal is.

Financiële overwegingen kunnen aan de basis liggen van deze verschillen.

'Meisjes volgen het voorbeeld van hun moeder.'

Indien de zorg maakt dat je minder kan werken, is het logisch dat gezinnen ervoor kiezen om de partner die minder verdient, minder te laten werken. En in België verdienen mannen door de band genomen nog steeds meer dan vrouwen.

Stevige rolpatronen

Een andere belangrijke verklaring ligt bij de rol- en verwachtingspatronen. Wat kort door de bocht: meisjes volgen het voorbeeld van hun moeder, jongens dat van hun vader. Daardoor houden genderstereotypen over generaties heen stand.

Zorg opnemen en dit ook graag doen, versterkt volgens [sommige genderonderzoekers](#) de vrouwelijke identiteit. Bij mannen komt zorg opnemen niet voor in de historisch gegroeide rolpatronen, waardoor de drempel hoger is om die keuze te maken. Bovendien verwacht de oudere generatie vanuit dezelfde verwachtingspatronen eerder een zorgende rol van hun dochters dan van hun zonen.

Gendergekleurd overheidsbeleid

Ook het overheidsbeleid houdt de genderkloof in het opnemen van zorg voor ouderen in stand. Het versterkt, vaak onbedoeld, genderstereotypen.

In regio's waar het zorgsysteem sterk uitgebouwd is en er veel beroep wordt gedaan op professionele diensten, zoals in Nederland en Scandinavië, is de verdeling van zorg voor de ouders het meest gendergelijk. In landen met minder zorgvoorzieningen waar veel beroep wordt gedaan op familiale zorg, onder meer in Zuid- en Oost-Europa, zijn de verschillen tussen broers en zussen het grootst.

Maatregelen die een financiële compensatie geven om zorg op te nemen, de zogenaamde 'cash-for-care'-maatregelen zoals het Belgische zorgverlof en tijdskrediet, werken genderongelijkheid in de hand. Ze blijken vooral een aansporing aan het adres van dochters om zorg op te nemen.

Eén reden daarvoor is economisch: het verschil tussen het vervangingsinkomen en het loon is het kleinst voor de minstverdiende, meestal de vrouw. Bovendien speelt hier opnieuw de verwachting van samenleving en oudere generatie dat dochter of schoondochter zorg opneemt. Zeker als er daarvoor specifieke overheidsmaatregelen bestaan.

Lees ook

Mantelzorg is geen wondermiddel

Minder gaan werken

Mensen van de sandwichgeneratie combineren een job met een dubbele zorgtaak. Die combinatie kan zorgen voor extra druk, meer rolconflicten en dus meer stress.

'Is minder gaan werken een efficiënte strategie?'

De meest voor de hand liggende oplossing lijkt dan om de uren werk te verminderen of de carrièrewensen te begrenzen. Maar is dat wel een efficiënte strategie?

Mannen meer aan het werk

In leeftijdsgroep 50-64 jaar, de groep waarin de meeste mensen van de sandwichgeneratie te vinden zijn, werken mannen vaker dan vrouwen. In 2017 werkte in het Vlaams Gewest twee derde van de mannen in die leeftijdscategorie, tegenover ruim de helft van de vrouwen.¹

De laatste jaren stijgt de werkzaamheidsgraad van deze leeftijdscategorie. Deze tendens is sterker bij vrouwen dan bij mannen. De werkzaamheidsgraad bij vrouwen is de laatste 10 jaar met 16,3 procent gestegen, die van mannen met 11,5 procent. Hier maken vrouwen een inhaalbeweging.

Vroeger stoppen met werken

Soms beslissen mensen om vroeger dan hun pensioensleeftijd te stoppen met werken. Zijn er daar verschillen tussen mannen en vrouwen?

Als we kijken naar de oudere categorie uit de sandwichgeneratie, dan zien we dat er een duidelijk '[grootoudereffect](#)' is bij de beslissing om vroeger te stoppen met werken.

De kans om met vervroegd pensioen te gaan is 88 procent keer groter voor iemand die grootouder is. Maar dat effect is wel kleiner bij mannen: bij grootmoeders speelt het grootoudereffect voor 13 procent mee in de beslissing en voor grootvaders slechts voor 4 procent.

In Nederland

Je kan ook veronderstellen dat mantelzorg een reden is om de arbeidsduur te verminderen of zelfs helemaal te stoppen met werken.

‘Het zorgen voor een hulpbehoevende leidt tot meer ziekteverzuim.’

In [Nederland](#) blijkt dat niet meteen het geval te zijn. Noch mannen, noch vrouwen verkleinen hun arbeidsinzet wanneer ze met mantelzorg starten. Enkel als ze een grote zorgtaak op zich nemen en er voltijds wordt gewerkt, leidt dat bij 17 procent van mantelzorgers tot arbeidsvermindering. Hier is er weinig verschil tussen vrouwen en mannen.

Het zorgen voor een oudere of hulpbehoevende leidt wel tot meer ziekteverzuim, zeker op langere termijn. Vooral bij mannen is er een duidelijk verschil: mannen die mantelzorger zijn, krijgen significant vaker een slechtere gezondheid dan andere mannen. We weten echter niet of het hier over mannen gaat die voor een oudere verwante zorgen of voor hun partner.

Verskil in combinatiestrategieën

Gaan mannen en vrouwen op dezelfde manier om met de combinatie van een dubbele zorgtaak met een job?

[Somme studies](#) geven aan dat vrouwen het opnemen van zorg als zwaarder ervaren dan mannen. Maar vaak zijn het de omstandigheden die het genderverskil bepalen: vrouwen verlenen vaker intensere zorgtaken en besteden er ook meer tijd aan. Dat zorgt voor een groter conflict in de balans tussen werk en zorg.

Mannen en vrouwen verschillen in hoe ze werk en zorg combineren. Uit [recent Nederlands onderzoek](#) blijkt dat vrouwelijke mantelzorgers meer drastische beslissingen nemen. Ze gaan structureel minder werken of maken gebruik van specifieke verlofstelsels. Dat komt voornamelijk omdat zij zich meer belast voelen door de zorg.

‘Vrouwen voelen zich meer belast door de zorg.’

Mannen zetten eerder in op aangepaste werkafspraken met hun werkgever. Voelen ze zich zwaar belast, dan nemen zij vaker vrij en vragen werkaanpassingen. We zien dit ook in de [RVA-cijfers](#). In België vroegen in 2007 slechts 2.178 mannen verlof voor medische bijstand aan per maand, tegenover 5.641 vrouwen, meer dan dubbel zoveel. In 2017 waren dat nog steeds 50,5 procent meer vrouwen dan mannen: gemiddeld 11.903 en 5.935 aanvragen per maand. Het grootste aantal aanvragen voor zorgverlof worden overigens ingediend door personen tussen 50 en 54 jaar oud.

Typische mannelijke copingstrategieën

Om zorg en werk te kunnen combineren, vertonen mannen ook specifieke copingstrategieën.

Mannelijke mantelzorgers vinden het belangrijk om niet te veel opgeslorpt te worden door hun zorgende taak. De status quo bewaren, blijkt een van de belangrijke copingmechanismen te zijn voor de mannelijke mantelzorger. Dat zou een tegenwicht bieden aan de eisen en verwachtingen van mantelzorg.

Hobby's, vrienden en werk blijven voor veel mannelijke mantelzorgers een belangrijke plaats innemen in hun leven. De eigen sterktes en competenties inzetten in de zorg, bijvoorbeeld door het opnemen van administratieve of organisatorische taken, lijkt ook een goede strategie.

Work-life balans

Verrassend: uit [onderzoek](#) blijkt dat mantelzorgers die gebruik maken van zorgverlof een slechtere work-life balans ervaren.

‘Tewerkstelling kan ook een beschermende functie hebben.’

Verskillende elementen kunnen die verrassende vaststelling verklaren. Misschien nemen vooral mantelzorgers met een zware zorgtaak zorgverlof op. Of houden mantelzorgers te weinig rekening met het feit dat met het zorgverlof ook vele positieve elementen van een job wegvallen: sociale contacten, zelfbevestiging, financiële autonomie.

Steeds meer komt de idee op dat tewerkstelling ook een beschermende functie kan hebben en net een positief effect heeft op het welbevinden, tenminste als er een goede balans gevonden worden tussen werk, zorg en gezin. We spreken dan van werk-familie verrijking.

Als het niet anders kan

Tot enkele jaren geleden woedde de discussie of de zorgende kant van het leven wel te verenigen is met een traditionele visie op mannelijkheid.

De Amerikaanse gerontologe Amy Horowitz verklaarde in de jaren negentig dat mannen enkel zorgen als het niet anders kan. Want het is voor hen sociaal minder geaccepteerd om een zorgende rol op te nemen. Pas als er geen partner, zus of andere persoon is, zijn mannen bereid om de zorg voor anderen op zich te nemen.

Nederlands onderzoek spreekt dat tegen: mannen willen wel degelijk zorg opnemen. Maar pas als een aantal factoren gunstig zijn, bijvoorbeeld geografische nabijheid, nemen ze die taak ook effectief op.

Mannelijke en vrouwelijke zorgstijl

Wat betreft de zorg voor ouderen zijn sommige onderzoeken stellig: mannen hebben een meer instrumentele en organiserende zorgstijl. Zij focussen op specifieke taken die duidelijk gericht zijn op het fysieke welzijn en de tevredenheid van de zorgbehoevende.

'Mannen willen zorg opnemen. Maar pas als een aantal factoren gunstig zijn, nemen ze die taak ook effectief op.'

Vrouwen zouden in hun zorgstijl veel meer gericht zijn op het relationele aspect van de zorg. Men spreekt ook wel eens over het verschil tussen 'caring about' en 'caring for'. Het vrouwelijke 'caring about' (geven om) heeft een sociale en persoonlijke inslag, waarbij een relatie tussen de zorgverlener en zorgontvanger essentieel is. 'Caring for' (zorgen voor) doelt op de praktische en taakgerichte kant van de zorg die mannelijker zou zijn.

Nederlands onderzoek bevestigt dat mannelijke mantelzorgers meer de administratieve en financiële hulp op zich nemen. Vrouwen helpen vaker in het huishouden en met de persoonlijke verzorging. Maar die verschillen zijn eerder gering.

Recreatieve activiteiten

Mannen en vrouwen zorgen ook voor andere personen. Mannen zorgen meestal voor hun eigen partner. Vrouwen zorgen voor een ruimere groep mensen. In de eerste plaats hun eigen ouders, maar ook schoonouders, andere familieleden of burens.

Opmerkelijk is dat mannen als vaders en grootvaders een heel andere zorgstijl hebben. Uit internationaal onderzoek blijkt dat vaders minder routinematige, fysieke en taakgebonden zorgtaken op zich nemen, bijvoorbeeld een maaltijd bereiden en toedienen of een bad geven. Ze zetten meer in op recreatieve en opvoedende activiteiten zoals spreken, lezen en spelen met hun (klein)kinderen.

Nieuwe rol

Zorg dragen, voor zowel hun ouder wordende ouders, voor hun kinderen als voor hun kleinkinderen is misschien niet altijd de eerste keuze van mannen. Maar als ze zich eenmaal aanpassen aan een nieuwe rol, is voor veel mannen zorg verlenen een verrijking.

Het is vaak een nieuwe rol waarin ze moeten groeien en nieuwe verantwoordelijkheden en taken moet opnemen. Sommigen beschrijven het zelfs als een 'echt doorbreken van het rollenpatroon'.

Dat is een sterk argument om mannen aan te moedigen om de zorgende kant in zichzelf verder aan te spreken. En een appel aan het adres van vrouwen om mannen daartoe alle kansen te geven.

Het Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee Hogeschool) zal zich de volgende drie jaar samen met loopbaanbegeleidingscentrum Kompas uit Leuven, de Gezinsbond en Odisee Bedrijfskunde inzetten om mannen en vrouwen uit de sandwichgeneratie beter te ondersteunen. Dit project wordt gesteund en gefinancierd door het Europees Sociaal Fonds en de Vlaamse overheid.

1. Statbel – EAK, Werkzaamheidsgraad naar geslacht en leeftijd in de Europese Unie 1983-2017. ×

OP DE HOOGTE BLIJVEN?

[Schrijf je in voor de nieuwsbrief](#)

ZELF SCHRIJVEN?

[Redactionele richtlijnen](#)

VRAAG OF OPMERKING?

info@sociaal.net

Sociaal.Net vzw, Turnhoutsebaan 139A, 2140 Borgerhout

© 2019 SOCIAAL.NET